

Päihdesuunnitelma

Rauman kaupunki, yläkoulut
2023-

Johdanto

Rauman perusopetuksen ja lukion opiskeluhoitosuunnitelmaan sisältyy päihdesuunnitelma, tasa-arvon ja yhdenvertaisuussuunnitelma; kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan vastainen suunnitelma, kriisi-, uhka, ja vaaratilanteiden varalla suunnitelma sekä läsnäolon vahvistamisen malli. Suunnitelmassa näiden kaikkien osasuunnitelmien johdanto on sama ja se määrittelee ennakoidun työn sekä puuttumisen toimet, yleisellä tasolla, jotka kuuluvat jokaisen yhteisöön kuuluvan tehtäviin. Tässä suunnitelmassa termillä koulu viitataan myös esiopetusyksiköihin ja lukioon ja termillä oppilas viitataan myös lapsiin ja lukion opiskelijoihin. Termillä opetuksen järjestäjä viitataan myös koulutuksen järjestäjään.

Osasuunnitelmissa kuvataan lyhyesti kunkin suunnitelman osalta tilanteisiin varautuminen, toimintatavat sekä toimintavalmiuden harjoittelu. Kokonaisuudessaan nämä suunnitelmat sisältävät tämän kokonaisuuden johtamisen periaatteet, yhteistyö sekä työn- ja vastuunjako seuraavien väliotsikoiden mukaisesti: vastuuhenkilö ja työryhmä, määritelmä ja keskeiset käsitteet, määräävät lait, selvitys nykytilasta, toimenpiteet, seuranta ja arviointi, tiedottaminen ja jalkauttaminen sekä muut mahdolliset huomiot ja tarkennukset. Suunnitelmat löytyvät peda.net:istä.

- **Ennaltaehkäisevät toimet, yleisellä tasolla:**

Kouluissa pyritään luomaan ilmapiiriä, joka tukee määrätietoista, kohdennettua ja järjestelmällistä ennaltaehkäisevää työtä. Yhteisöllinen hyvinvointi kuuluu kaikille yhteisöön kuuluvien tehtäviin. Sitä voidaan tehdä arjessa lisäämällä osallisuutta sekä kehittämällä yhteistoimintaa ja tunne- ja vuorovaikutustaitoja niin oppilaiden kuin henkilökunnan osalta ja vahvistamalla yhteistyötä mm. kodin ja koulun välillä. Hyvinvoinnin mittaaminen ja konkretisoiminen ohjaavat toimintaa oikeaan suuntaan. Ennaltaehkäisevänä toimenpiteenä sovitetaan yhteisistä säännöistä, jokaisessa yhteisössä (ryhmä, luokka, koko yhteisö) ja niiden tiedottamisesta kaikille.

- **Puuttumisen toimet, yleisellä tasolla:**

Kun havaitaan joitain ongelmia oppilaan omassa tai oppilaaseen kohdistuvassa käytöksessä, on jokainen aikuinen osaltaan vastuussa toiminnasta ja näin velvollinen puuttumaan sekä ilmoittamaan epäilyistä. Näihin tilanteisiin on tärkeää olla selkeät toimintamallit, jotka ovat tiedossa kaikilla koulun henkilökunnalla. Yleisesti puuttumisen toimet ovat aina samankaltaiset; Tilanteen tullessa kohdalle, keskustellaan oppilaan kanssa. Jos tilanne vaatii, ollaan matalalla kynnyksellä yhteydessä myös oppilaan huoltajiin. Konsultointi tulisi myös hoitaa matalalla kynnyksellä, joko opiskeluhoitopalveluiden tai muiden toimijoiden kanssa. Jos aiemmat toimet eivät ole riittävät tai tapahtunut todetaan vakavaksi, tulee ottaa yhteyttä sosiaalihuoltoon, lastensuojeluun ja/tai poliisiin.

Perusopetuksen päihdesuunnitelma –tausta ja tarkoitus

Päihde = kaikki psykoaktiiviset aineet ja päihtymiseen käytettävät aineet.

Oppilaitoksen päihdesuunnitelma on oppilaitoksen työntekijöiden, opiskeluterveydenhuollon ammattilaisten sekä opiskelijoiden ja huoltajien yhteinen sopimus siitä, miten oppilaitoksessa toimitaan opiskelijoiden päihteiden käytön ehkäisemiseksi (päihdesuunnitelma) ja päihdeongelmiin puuttumiseksi (toimintamalli).

Päihdesuunnitelma sisältää koulun säännöt, tavoitteet ja linjaukset päihteisiin liittyen. Päihdesuunnitelman kulmakivet ovat tutkimustausta, kokemus, teoria ja lainsäädäntö (Hübinette, 2003).

Päihdesuunnitelman tavoitteena on päihhteettömyyden tukeminen kouluissa, yhdessä sovittua mallia noudattaen. Kaikkien henkilökuntaan kuuluvien tulee seurata toimintamallia, jolloin malli toimii kannanottona ja tehoaa parhaiten. Siksi tiedottaminen on tärkeää, jotta kaikki, niin henkilökunta, opiskelijat kuin huoltajatkin ovat tietoisia koulun päihdetoimintamallista.

Suunnitelma sisältää konkreettisia toimintaohjeita ja -malleja miten reagoidaan tilanteisiin, joissa yhtä tai useaa opiskelijaa epäillään päihteidenkäytöstä kouluajalla tai -alueella. Malli helpottaa tapausten käsittelyä, kun kaikki koulun henkilökunnasta ovat tietoisia, miten asian kanssa edetään, kenellä on vastuu missäkin vaiheessa, kuka ilmoittaa asiasta ja mitkä seuraukset voivat olla. Samalla se on määrätietoista terveyttä edistävää toimintaa, johon kuuluu mm. mielenterveyden, sosiaalisten taitojen sekä tunne- ja mediataitojen edistäminen.

Tietoa päihteidenkäytöstä kerätään mm. kouluterveyskyselyn ja laajennettujen terveystarkastusten kautta. Yhteistyö nuorisotoimen ja Ankkuritiimin kanssa on tärkeää ajankohtaisen päihdetiedon saamiseksi.

Lainsäädäntö joka on relevanttia oppilaitoksen päihdesuunnitelmaa varten on muun muassa laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015), lastensuojelulaki (417/2007), alkoholilaki (1102/2017), tupakkalaki (549/2016), huumausainelaki (373/2008), perusopetuslaki (628/1998), lukiolaki (2018/714), laki ammatillisesta koulutuksesta (531/2017), työturvallisuuslaki (738/2002), oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013), laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999) ja sosiaalihuoltolaki (1301/2014). Myös YK:n lapsen oikeuksien sopimus tulee huomioida

Ehkäisevä päihdetyö koulussa – Miksi päihteidenkäyttöä tulee ehkäistä?

Oppilaiden päihteettömyyttä tuetaan kouluissa selkeällä päihteettömyyden linjalla, joka on pitkäjänteistä työtä osana koulun arvoja ja arjen toimintoja. Päihteiden käytöstä ja päihteisiin liittyvistä asenteista keskustellaan eri oppiaineissa käsitellään sekä tilanteissa, kun ne nousevat esille. Pyritään esim. päihteiden käytön aloittamisen estämiseen sekä tietoisuuden lisäämiseen päihteiden käytön haitoista.

Päihteiden vaikutus oppilaaseen voi tulla esiin esiopetus- tai kouluyhteisössä monella tapaa. Kysymyksessä voi olla huoltajan, muiden lähimmäisten tai oppilaan oma päihteiden käyttö. Riskien hallinta on kohdistetumpaa toimintaa niille ryhmille, joilla on tunnistettu jokin kasvava riski. Tavoitteena käytön vähentäminen, syrjäytymisen ehkäiseminen ja käytösongelmien vähentäminen.

Korjaava työ tarkoittaa palveluita, jotka kohdistuvat jo ilmenneisiin päihdehaittoihin ja ongelmakäyttöön. Tavoitteena ongelmakäytön ja päihderiippuvuuden haittojen vähentäminen tai pahenemisen ehkäisy sekä näiden ongelmien uusiutuminen.

EHKÄISEVÄT TOIMENPITEET

Osa koulun perus arkea, joka koostuu mm.

- Terveen ja turvallisen oppimisympäristön edistäminen
- elämäntaitojen opettaminen
- Arvojen, argumentoinnin ja kriittisen tarkastelun oppiminen
- Yhteistyö kotien kanssa
- Terveen ja turvallisen kasvun tuki/terveystarkastukset
- Toimintaohjeet ja suunnitelmat eri tilanteisiin
- Suunnitelmallinen puuttuminen oppilaiden päihteiden käyttöön
- Oppimisen tuki, jolla ehkäistään koulupudokkuutta
- Moniammatillinen oppilashuoltotyö (Klaari, 2016)

INFOT: Tupakointi ja nuuskan käyttö (7Ik)
Alkoholi (7Ik), Huumeet (8Ik)
Päihteiden käytön tunnistaminen (8Ik)
Huolestuttava päihteiden käyttö oppilaan kotona

Päihdevalistukseen liittyy usein kampanjat ja julisteet:
Ole koutsi, älä pelikaveri
Älä välitä –päivä
Sobercurious

PUUTTUMISEN TOIMENPITEET

Tupakointi ja nuuskan käyttö
Alkoholi ja huumeet
Päihtynyt oppilas koulussa
Päihteiden käytön tunnistaminen
Huolestuttava päihteiden käyttö oppilaan kotona

Terveyskyselyn tulokset - keskustellen

Toimintaohje Rauman alakouluissa
tapahtuviin tupakointirikkomuksiin
Huume-epäily –toimintamalli
Peda.net/Rauma

Päihdesuunnitelma – ennakoivat toimet

Eli miten oppilaitoksessa toimitaan opiskelijoiden päihteiden käytön ehkäisemiseksi.

Ehkäisevän päihdetyön tavoitteena on estää ja vähentää päihteiden käyttöä vaikuttamalla päihteiden saatavuuteen, antamalla tietoa päihteistä sekä vaikuttamalla asenteisiin ja olosuhteisiin, jotka aiheuttavat päihteiden ongelmakäyttöä.

Tavoitteena edistää päihteettömiä elintapoja, ehkäisemällä ja vähentämällä päihteistä johtuvia haittoja, lisäämällä ymmärrystä ja kontrollia liittyen päihteisiin ilmiönä ja edistämällä perus- ja ihmisoikeuksia liittyen päihteiden käyttöön.

LUOKKA-ASTEET

(ja sisällöt terveystiedon oppisisältöjen mukaisesti):

7 lk: Lailliset päihteet:

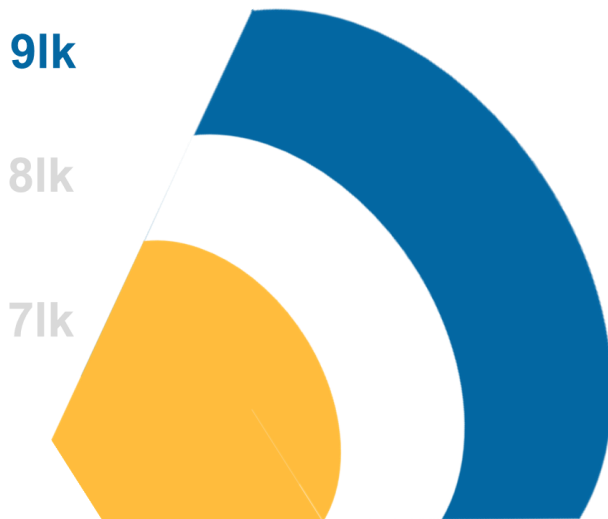
Alkoholi, tupakkatuotteet, sähkötupakka, vesipiippu HUOM: lait! päihteet perheessä + oppitunti koulun nuoriso-ohjaajan vetämänä

8 lk: Laittomat päihteet:

huumeet, lääkkeiden väärinkäyttö + kokemusasiantuntija

9 lk: Päihteet vs. päihteettömyys

Päihteet & ensiapu, kansantaudit; päihteettömyys + kokemusasiantuntija

Päihdesuunnitelma – puuttumisen toimenpiteet

Kun huoli oppilaan päihteiden käytöstä herää, otetaan asia puheeksi hänen kanssaan ja tilanteen mukaan ilmoitetaan huoltajalle. Huoltajan kanssa neuvotellaan mahdollisuudesta käsitellä asiaa joko kasvatustilanteen menetelmin tai yksilöllisessä oppilashuollossa. Ilmiselvässä päihteidenkäytössä tai päihtyneenä kouluun tullessa ilmoitetaan huoltajalle ja tehdään välittömästi lastensuojeluilmoitus.

Tupakkalain toteutumista valvotaan koulussa ja sen alueella. Tupakoinnista koulun alueella ja kouluaikana seuraa rangaistus. Mikäli tupakointia ei rangaistuksen tai muun toimenpiteen avulla saada loppumaan, poliisiviranomainen voi kirjoittaa oppilaalle tupakointirikkomuksesta sakon.

Vakava ongelmallinen käytös:

Kurinpidoilliset tilanteet vaativat välittömiä toimia, mutta usein myös pitkäjänteisemmän tuen järjestämistä. Rehtori arvioi kurinpitotilanteissa oppilashuollollisen tuen järjestämisen tarpeen. Tehtävä voidaan myös ohjata asiantuntijaryhmän pohdittavaksi.

Toistuva huolta herättävä käytös:

Asian vaatiessa yhteistyötä/suunnittelua huoltajan, koulun edustajan ja oppilashuollon ammattihenkilön kanssa, kutsutaan koolle asiantuntijapalaveri.

Kun huoli herää asia otetaan puheeksi lapsen tai nuoren kanssa sekä otetaan yhteyttä vanhempiin. Konsultoidaan muiden vastuuhenkilöiden, kuten rehtorin tai opiskelijaterveydenhuollon henkilöstön kanssa.

Linkit toimintamalleihin:

Päihdepolku

Huume-epäily toimintamalli (tulossa uusi versio!)

Toimintamalli alakoulujen päihde – ja tupakointirikkomuksiin puuttumiseen

<https://peda.net/rauma/oppilashuolto>

Huolestuttava päihteiden käyttö oppilaan kotona

Esiopetuksessa lapsi voi tuoda esille huolta kotona tapahtuvasta päihteidenkäytöstä tai se voi tulla ilmi lapsen olemuksessa/käytöksessä muulla tavalla. Asia täytyy ottaa huoltajan kanssa puheeksi. Lapselle voidaan varata aika kuraattorille tai keskustella asiantuntijaryhmän kanssa tilanteesta, jotta selvitetään, onko lapsen huolelle aihetta ja millä toimenpiteillä lasta ja huoltajaa olisi mahdollista tukea. Mikäli huoli on suuri ja/tai yhteistyö kodin kanssa ei onnistu, on syytä tehdä lastensuojeluilmoitus. Samalla tavoin toimitaan, jos kysymyksessä on oppilaan altistuminen kotona tapahtuvalle häiritsevälle päihteiden käytölle.

Huoli puheeksi: Eriksson & Arnkil

HUOLETON TILANNE	PIENI HUOLI		HARMAA VYÖHYKE		SUURI HUOLI	
1	2	3	4	5	6	7
Ei lainkaan huolta.	Pieni huoli tai ihmettely käynyt mielessä; luottamus omiin mahdollisuuksiin vahva.	Huoli tai ihmettely käynyt toistuvasti mielessä; luottamus omiin mahdollisuuksiin hyvä.	Huoli kasvaa; luottamus omiin mahdollisuuksiin heikkenee.	Huoli tuntuva; omat voimavarat ehtymässä.	Huolta paljon ja jatkuvasti; lapsi/nuori vaarassa. Omat keinot loppumassa.	
		Ajatuksia lisävoimavarojen tarpeesta	Mielessä toivomus lisävoimavaroista ja kontrollin lisäämisestä.	Selvästi koettu lisävoimavarojen ja kontrollin lisäämisen tarve.	Lisävoimavaroja ja kontrollia saatava mukaan heti.	Muutos lapsen tilanteeseen saatava heti.

Mikä toimii ja mikä ei toimi lasten ja nuorten ehkäisevässä päihdetyössä?

[Miten puhua päihteistä lasten ja nuorten kanssa? Vinkkejä koulun henkilökunnalle - YouTube](#)

Mitä vanhemmat voivat tehdä?

[Huoli lapsesta tai nuoresta - mitä vanhemmat voivat tehdä? - YouTube](#)

Ehkäisevä päihdetyö – suunnitelmat vuosiluokittain

Tupakka ja alkoholi

Nuorisotyö/koulun nuorisotyön tekijä materiaalipaketti, 1 oppitunti

Päihteet perheessä – päihdeperheen keskellä eläminen ja avun/tuen hakeminen/saaminen.

Opiskeluhuoltoryhmä pohtii mitä koululla lisäksi tarvitaan. Alla vinkkejä valmiisiin materiaaleihin, joita voi hyödyntää.

Materiaalivinkit:

[Päihdeilmiö – YouTube](#)

[Nuortenlinkki](#)

Monipuolinen, hauska peli. Voi helposti herätellä keskustelua

[Materiaalit - Varjoton Mieli](#)

Puolen tunnin lyhytelokuva myös pätkissä, lisäksi tehtäviä

7lk

8lk

9lk

Lailliset päihteet

Laittomat päihteet

Päihteet vs. päihteettömyys

Ehkäisevä päihdetyö – suunnitelmat vuosiluokittain

Materiaalivinkit:

[Päihdeilmiö – YouTube](#)

Sex, drugs &
...muita tärkeitä asioita
nuorille

[Sex, drugs...](#)

[kannabis_mythbuster2018.pdf \(yad.fi\)](#)

**Huumeet, imppaminen,
lääkkeiden väärinkäyttö
Riippuvuudet -
rahapeliriippuvuus**

Kokemusasiantuntijan
käynti.

Materiaalipaketti
tarvittaessa käytettäväksi
opiskeluhoitoyhmittä.

Ehkäisevän päihdetyön viikko, vko 45
(8.-14.11.)

[Vaihtoehtoisia trippejä -
videomateriaali ja tehtävät - YAD
Youth Against Drugs](#)

7lk

8lk

9lk

Lailliset päihteet

Laittomat päihteet

Päihteet vs. päihteettömyys

Ehkäisevä päihdetyö – suunnitelmat vuosiluokittain

Materiaalivinkit:

[Päihdeilmiö – YouTube](#)

[ETUSIVU | Puhutaan alkoholista \(puhutaanalkoholista.fi\)](#)

Ehkäisevän päihdetyön viikko, vko 45 (8.-14.11.)

[Vaihtoehtoisia trippejä -videomateriaali ja tehtävät - YAD Youth Against Drugs](#)

Tositietoa -esitteet

<http://www.ehyt.fi/fi/verkkokauppa>

Päihteet vs. päihteettömyys
Syksylle jokin päihdetyön tapahtuma (esim. vkolle 45 tai Säkintön syyskuu)

Ensiapu, kansantaudit –
päihteet
Päihteetön elämä ja sen edut
Päihteetön elämä ja
mielenterveys

Ole koutsi, älä pelikaveri
Älä välitä –päivä

7lk

8lk

9lk

Lailliset päihteet

Laittomat päihteet

Päihteet vs. päihteettömyys

Suuri osa tekijöistä voi toimia sekä altistavasti että suojaavasti, riippuen esiintyykö se yksilön elämässä positiivisessa vai negatiivisessa mielessä. Altistavia ja suojaavia tekijöitä on eri tasoilla: yhteiskunnassa, koulussa, kaveripiirissä, kotona, ja yksilöllä itsellään. On hyvä muistaa, että suureen osaan suojaavista ja altistavista tekijöistä ei voi vaikuttaa itse (kukaan ei esimerkiksi valitse vanhempia, jotka eivät pidä huolta lapsestaan). Usean altistavan tekijän läsnäolo lapsen elämässä ei automaattisesti tarkoita, että lapselle kehittyy ongelmia, eikä usean suojaavan tekijän läsnäolo myöskään automaattisesti suojaa päihteiden ongelmakäytöltä. Päihteidenkäytölle altistavat tekijät ovat myös yhteydessä moneen muuhun riskikäyttäytymisen muotoon ja haasteelliseen terveydentilaan, kuten keskeytettyyn koulunkäyntiin, aggressiivisuuteen, rikollisuuteen, väkivaltaan, riskialttiiseen seksuaaliseen käyttäytymiseen, masennukseen ja itsemurhaan. Näin ollen monet päihteidenkäytön ennaltaehkäisevät toimenpiteet ehkäisevät myös muuta riskikäyttäytymistä.

SUOJAAVAT TEKIJÄT

Kognitiivinen ja sosiaalinen älykkyys ja usko omiin kykyihin voi myös toimia suojaavina tekijöinä, niin kuin myös ongelmanratkaisukyky ja elämänhallinnan tunne. Personallisuus ja temperamentti voi toimia sekä suojaavana että altistavana tekijänä.

psykykinen ja emotionaalinen hyvinvointi, sosiaaliset taidot, vahva yhteys huolehtiviin vanhempiin, koherenssin tunne koulussa ja yhteiskunnassa, sekä yhteiskunta, jossa on tarpeeksi resursseja. Läsnäolo ja yhteisöllisyyden tunne koulussa sekä ikä- ja kehitystasoon sopiva kielitaito on myös suojaavia tekijöitä

Vahvan, mutta lempeän vanhemmuuden on todettu olevan yksi parhaiten suojaavista tekijöistä päihteiden käyttöä vastaan

Yhteiskunta, koulu, koti ja yksilöt voivat vahvistaa suojaavia tekijöitä luomalla hyvän yhteiskunnallisen ilmapiirin, jossa aikuiset ja ystävät näkevät lapset ja nuoret ja arvostavat heitä. Tarjoamalla kaikille lapsille rutiineja ja rakennetta elämään, ja kehittämällä yhteisöllisyyden tunnetta yhteiskunnassa voi myös tukea lapsia ja nuoria. Yhteistyö ja dialogi aikuisten välillä auttaa myös tukemaan suojaavia tekijöitä

RISKITEKIJÄT

Yksi suurimmista riskitekijöistä ongelmalliselle päihteidenkäytölle on se, ettei ole tietoa päihteistä ja niistä seurauksista, joita päihteet voivat aiheuttaa.

Vanhemmuuden vaikutus ja puuttuva yhteenkuuluvuuden tunne koulussa on niitä tekijöitä, joiden on huomattu vaikuttavan eniten varhaislapsuudessa, lapsuudessa ja nuoruudessa.

Muita merkittäviä riskitekijöitä ovat geneettinen perimä, persoonallisuuspiirteet (esimerkiksi impulsiivisuus, elämishakuisuus), mielenterveyden ongelmat tai käyttäytymishäiriöt, haastavat perhesuhteet (kuten laiminlyönti), syrjäytyminen koulussa ja yhteiskunnassa, sosiaaliset normit ja ympäristö, joka lisää päihteidenkäyttöä (myös median vaikutus), marginalisoidussa yhteiskunnassa kasvaminen, ja kokemukset sodasta tai luonnonkatastrofeista

[Päihteiden käyttö - altistavat ja suojaavat tekijät - YouTube](#)

VALOMERKKI -toimintamalli

- **Valomerkki-toimintamalli**
- Valomerkki -toimintamallin kohderyhmänä ovat alle 18-vuotiaat nuoret, jotka ovat käyttäneet päihteitä (alkoholi, nuuska tai tupakka) tai joiden hallussa on ollut päihteitä. Toimintamallin tavoitteena on puuttua nuorten päihteiden käyttöön ennen kuin se muodostuu ongelmaksi sekä vaikuttaa nuoren omiin ajatuksiin ja asenteisiin päihteiden käytöstä. Toimintamallin tarkoitus on antaa tukea sekä keinoja vanhemmille nuorten päihdekasvatuksessa.
- Valomerkki-toimintamallissa järjestetään keskustelutilaisuus, johon kutsutaan vanhempi/vanhemmat ja nuori. Keskustelun toteuttaa työpari moniammatillisesta ryhmästä, johon kuuluu ammattilaisia eri sektoreilta.
- **Ohjautuminen Valomerkki-keskusteluun**
- Ohjautuminen keskusteluun tapahtuu pääsääntöisesti viranomaisten kautta. Valomerkki-keskusteluun ohjataan alaikäisiä, jotka ovat ensimmäistä kertaa päihteidenkäyttönsä tai päihteiden hallussapidon vuoksi tekemisissä poliisin, terveydenhuollon tai muiden viranomaisten kanssa, eivätkä ole lastensuojelun asiakkaita. Viranomainen tekee ilmoituksen sosiaalipäivystykseen (Rauman virka-aikaiseen lastensuojelun päivystykseen p. 044 793 5533 / p. 044431 4713 tai virka-ajan ulkopuolella Satakunnan sosiaalipäivystykseen p. 02-623 4650), josta ohjataan Valomerkki-toimintamalliin. **Valomerkki-keskusteluun asiakas ohjautuu yleisesti sosiaalipäivystyksen kautta, mutta menetelmä mahdollistaa myös nuorten ohjaamisen Valomerkkikeskusteluun oppilaitoksista.**